

ANTİKA VE ESKİ ESERLER KILAVUZU

Dr. Gülin ÖĞÜT EKER *

Mehmet ÖNDER, Antika ve Eski Eserler Kılavuzu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, II. baskı, Ankara, Temmuz 1998, 274 sayfa.

Geçmiş devirlerden günümüze ulaşan kültür ve sanat ürünlerini, yalnız müze vitrinlerinde, eski eser koleksiyonlarında ve antika eşya satan mağazalarda seyretmek yeterli değildir. Geçmişten anılar ve güzellikler taşıyan bu mirası, târihi, kültürel özellikleri ve gerçek değerleriyle de bilmek gerekir. Tanıtımını yapacağımız "Antika ve Eski Eserler Kılavuzu", bu amaçla hazırlanmış bir kitaptır.

"Antika, biçimi, malzemesi ve iççiliğiyle özelliği, güzelliği; ayrıca, sanat değeri olan, benzeri az bulunan taşınır eski eşyadır. Her eski eşya antika olamayacağı gibi, her antika da 'müzelik' eski eser değildir. Mimârî ve târihî yapılarla anıtların dışında kalan taşınır eski eserler, her şeyden önce bir çağın, bir devrin, geçmişte belirli bir kültürün belge niteliğindeki târih ve sanat ürünüdür. Çoğu kez, bir antikacının çok değer verdiği bir eşya, müzeciye pek ilgilendirmeyeceği gibi, bir müzenin ışıklı salonları ve vitrinlerinde yer alan kimi eserleri de antikacı umursamayabilir. Antikacı, ne de olsa, müşterinin merakı ve tutkusu doğrultusunda eşyayı değerlendiren bir ticâret adamıdır. Arkeolog ve sanat târihi uzmanı ise, eserin maddî değerini düşünmeksizin bir bilim adamı anlayışı içinde, o eserin târihe, kültüre, sanata katkısını göz önüne almak zorundadır." Yazarın kendi ifâdeleriyle verdiğimiz antika ve eski eser kavramları, bu eserde, bir bütün içinde ele alınmıştır.

Kitabın yazarı olan Mehmet ÖNDER, uzun yıllar müze müdürü, eski eserler ve müzeler genel müdürü, kültür müdürü ve kültür müsteşarı olarak devlete hizmette bulunmuş bir sanat târihçisi; aynı zamanda, özellikle maddî kültür unsurları konusunda yaptığı araştırmaları Halkbilimine katkıda bulunmuş bir araştırmacıdır. Bu kitap, yazarın, Türkiye'deki antika piyasasına, Türkiye müzelerindeki eski eserlere dönük bir kılavuz eksikliğini görmesi üzerine hazırlanmıştır.

Alfabetik olarak düzenlenen kitapta, bine yakın antika ve eski eser hakkında bilgi verilmiştir. Kılavuzda, genel çizgileriyle tanıtılan türler, görsel olarak da fotoğraflarla destek-

lenmiştir. Eser, "**âbadi** (yazma kitaplar ve levhalarda kullanılan sarı renkte pürüzsüz ipek kâğıt), **ahıtma** (üzeri işlemeli, geniş yüzeyli altın bilezik), **alaca** (çeşitli renkteki pamuk ipliklerle el tezgâhlarında dokunan bir kumaş türü), **lâpçin** (kaytanla bağlanan, yumuşak deriden yapılan üzeri işli, kulaklı, ökçesiz düz mest)" gibi geleneksel el sanatları ürünlerinden "**lâledân** (lâle koymaya mahsus, uzun ve geniş ağızlı, hafif şişkin gövdeli, süslü uzun kap), **lenger** (genellikle kalaylı bakırdan yapılan, kenarları yatık ve yayvan olan geniş yemek sahanı), **rubu tahtası** (astronomi çalışmalarında kullanılan, tahtadan yapılan, üzeri lâke süslemeli çeyrek dâire ve merkezinde dönebilen çubuğu)" a kadar millî târihimizin maddî kültür belgeleri olan pek çok maddeden oluşmaktadır. Bunun yanında, "**akant** (Korint stili Grek ve Roma sütun başlıklarını süsleyen kenger yaprağı motifi), **alabastron** (Roma'da kullanılan dar boyunlu, kulpsuz, uzun veya armut biçimindeki koku şişeleri), **karosa** (Avrupa'da kullanılan, atlarla çekilen, dört tekerlekli, kapalı binek araba), **lekythos** (Helenistik devirde seramikten yapılan, vazo biçiminde, ayaklı koku kabı), **riton** (hayvan başlı veya gövdeli içki kabı)" gibi Batı kaynaklı pek çok antika ve eski eser de kılavuzda yer almıştır.

"Antika ve Eski Eserler Kılavuzu" son yıllarda, bir çok üniversitemizde öğreti konusu olan 'sanat târihi' bilim dalı için de yardımcı bir kitap olarak düşünülmüştür. Ele alınan ve hakkında bilgi verilen maddeler, daha çok Türk sanatına ve Türk arkeolojisine uygun olarak seçilmiştir; Türk müzelerinden derlenen fotoğraflarla estetik açıdan zenginleştirilmiştir.

Batı ülkelerinde, **Leksiyon** adıyla, bu tür kılavuz ve ansiklopedilerin sayısı oldukça fazladır; ülkemizde ise, sayın ÖNDER'in yayımladığı bu kitap, kendi alanında tek eser olup büyük bir gereksinimi karşılayacak niteliktedir. Meşakatkatli ve titiz bir çalışmanın ürünü olan bu kitabı, benzer nitelikteki eserlerin takip etmesi, bilim dünyasına ve araştırmacılara yeni çalışmalar kazandıracaktır.

* Hâcettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halkbilimi Anabilim Dalı Öğretim Elemanı.